

Zastrzeżenie numeru PESEL a ochrona praw klienta podmiotów rynku finansowego

MICHAŁ OŻÓG

ekspert w Biurze Rzecznika Finansowego

Od 17 listopada 2023 r. istnieje możliwość zastrzeżenia numeru PESEL. Dokonały tego już ponad trzy miliony osób w Polsce.

Z dniem 1 czerwca 2024 r. weszły w życie przepisy prawne nakładające obowiązek weryfikacji, czy dany numer PESEL nie występuje w rejestrze zastrzeżeń przy zawieraniu określonych umów. Obowiązek ten spoczywa na określonych podmiotach rynku finansowego, w tym m.in. na bankach oraz instytucjach pożyczkowych. Celem nowych regulacji prawnych jest przeciwdziałanie kradzieży danych osobowych i skutkom ich nielegalnego wykorzystania. Od lat odnotowuje się wzrastającą liczbę przypadków oszustw, w tym zwłaszcza zawierania umów pożyczki lub kredytu, w związku z pozyskaniem numeru PESEL.

Jak zastrzec numer PESEL?

Współcześnie numer PESEL stanowi jedenastocyfrowy symbol numeryczny, który umożliwia identyfikację osoby, która go posiada. Pod numerem PESEL znajduje się szereg informacji dotyczących danej osoby, a także jej współmałżonka oraz rodziców. Działania na rzecz ochrony własnego numeru PESEL dotyczą więc także ochrony danych osobowych osób najbliższych.

Zastrzeżenie numeru PESEL stanowi czynność techniczną, która polega na dokonaniu odpowiedniego wpisu w rejestrze zastrzeżeń numerów PESEL. Wniosek dotyczący zastrzeżenia może zostać złożony osobiście w urzędzie każdej gminy w Polsce lub z wykorzystaniem aplikacji mObywatel. W celu złożenia zastrzeżenia numeru w urzędzie gminy konieczny będzie wniosek w postaci papierowej i opatrzony własnoręcznym podpisem. Wnio-

sek może dotyczyć zastrzeżenia numeru PESEL lub cofnięcia tego zastrzeżenia. Można wybrać dowolny urząd gminy w Polsce, nie musi być on właściwy według miejsca zamieszkania lub zameldowania danej osoby.

Każda osoba fizyczna będzie mogła dokonać określonych czynności w Rejestrze Zastrzeżeń Numerów PESEL, w tym zastrzeżenia numeru PESEL, cofnięcia zastrzeżenia, ustawienia automatycznego zastrzeżenia numeru PESEL, sprawdzenia historii weryfikacji numeru PESEL przez instytucje, firmy i osoby prywatne czy też dokonania podglądu historii zmian statusu. Usługa jest bezpłatna i będzie zrealizowana natychmiast.

W przypadku osoby pełnoletniej lub takiej, wobec której sprawowana jest opieka czy też istnieje pełnomocnictwo szczególnie do dokonania tej czynności, istnieje możliwość zastrzeżenia numeru PESEL wyłącznie w urzędzie gminy, nie można dokonać tej czynności poprzez aplikację mObywatel. Należy podkreślić, że nie jest dopuszczalne cofnięcie zastrzeżenia numeru PESEL przez pełnomocnika.

Kiedy należy zweryfikować numer PESEL?

Wymóg sprawdzenia numeru PESEL pod kątem ewentualnego zastrzeżenia został powiązany z zawarciem umowy rachunku osobistego, umowy pożyczki, umowy kredytu, umowy leasingowej, udzieleniem limitu w karcie kredytowej, udzieleniem kredytu konsumenckiego, a także pożyczki pozabankowej.

Skutkiem stwierdzenia, że dany numer PESEL został zastrzeżony, będzie brak zawarcia umowy. Należy podkreślić, że zastrzeżenie numeru PESEL następuje co do zasady na wniosek osoby zainteresowanej, aczkolwiek eksperci z Biura Rzecznika Finansowego rekomendowali na etapie prac legislacyjnych, aby przyjąć konstrukcję automatycznego zastrzeżenia wszystkich numerów PESEL. Z urzędu dokonane zostanie zastrzeżenie numeru PESEL jedynie w przypadku unieważnienia dowodu osobistego na skutek zgłoszenia jego utraty. Obowiązek ten zawarty jest w przepisach odrębnych.

Wyjątki od obowiązku

Odstępstwo od obowiązku weryfikacji numeru PESEL dotyczy kredytów, gdy kwota kredytu nie wpływa do kredytobiorcy, lecz do sprzedawcy, od którego to kredytodawca

nabywa określone produkty, w tym także na raty oraz usługi. Zgodnie z ustawą, aby zachodziło to wyłączenie, określona umowa musi zostać zawarta za pomocą środków komunikacji elektronicznej na odległość, w ramach umowy o charakterze ciągłym. Łączna wartość wszystkich zobowiązań do zapłaty z tytułu udzielonych kredytów konsumenckich w związku z umową o charakterze ciągłym w żadnym momencie nie może przekraczać wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów. Od 1 stycznia 2024 do 30 czerwca 2024 r. kwota ta wynosi 4242 zł, od 1 lipca 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. 4300 zł. Dzięki temu wyłączeniu obowiązek weryfikacji numeru PESEL nie będzie dotyczył umów zawieranych przy dokonywaniu codziennych zakupów internetowych z odroczoną płatnością (tzw. BNPL – buy now, pay later).

Ograniczenia przy zastrzeżeniu

W przypadku zamiaru zawarcia umowy kredytu, pożyczki lub innej umowy, co do której istnieje obowiązek weryfikacji numeru PESEL w rejestrze zastrzeżeń, należy cofnąć zastrzeżenie. Może być to dokonane tylko na czas potrzebny do zawarcia danej umowy.

Warto mieć na uwadze, że zastrzeżenie numeru PESEL zapewnia ochronę także przy innych czynnościach niż przy zawieraniu umowy kredytu, pożyczki itp. Przykładowo, osoba, która wykorzystuje zastrzeżony numer PESEL, nie będzie mogła w ciągu jednego dnia wypłacić we wszystkich placówkach danego podmiotu sumy przekraczającej trzykrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę. W przypadku decyzji o wybraniu kwoty pieniędzy przekraczającej powyższy limit konieczne będzie dokonanie cofnięcia zastrzeżenia.

Zastrzeżenie numeru PESEL stanowi instytucję prawną, która może mieć szczególne znaczenie dla ochrony praw klienta podmiotów rynku finansowego. Kwestią wymagającą oceny w przyszłości będzie ustalenie skuteczności funkcjonowania systemów teleinformatycznych i postaw pracowników podmiotów rynku finansowego w sytuacji wystąpienia problemów technicznych bądź próby zawarcia umowy z wykorzystaniem zastrzeżonego numeru PESEL. Powyższe kwestie są jedynie częściowo uregulowane prawnie i wymagają doprecyzowania.